

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

ТРЕТЯ СЕКЦІЯ

СПРАВА «С.Б. ПРОТИ РУМУНІЇ» (CASE OF S.B. v. ROMANIA)

(Заява № 24453/04)

РІШЕННЯ

СТРАСБУРГ

23 вересня 2014 року

Це рішення стане остаточним за обставин, викладених у п. 2 статті 44 Конвенції. Воно може підлягати редакційним виправленням.

Організація з безпеки та
співробітництва в Європі

Government
of Canada

Gouvernement
du Canada

*Переклад здійснено у рамках проекту «Гарантування дотримання прав людини при здійсненні правосуддя»,
що впроваджується Координатором проектів ОБСЄ в країні за фінансової підтримки уряду Канади*

У справі «С.Б. проти Румунії» Європейський суд з прав людини (третя секція), засідаючи палатою, складу якої увійшли:

Жозеп Касадеваль (Josep Casadevall), Голова,

Альвіна Гюлумян (Alvina Gyulumyan),

Ян Шікута (Ján Šikuta),

Луїс Лопес Герра (Luis López Guerra),

Іоганнес Сілвіс (Johannes Silvis),

Валеріу Гріцко (Valeriu Grițco),

Юлія Антонелла Моток (Antoanella Motoc), судді,

та Маріалена Цірлі (Marialena Tsirli), заступник секретаря секції,

після обговорення в закритому судовому засіданні 2 вересня 2014 року

постановляє таке рішення, ухвалене того самого дня:

ПРОЦЕДУРА

1. Справу порушено за заявою (№ 24453/04) проти Румунії, поданою 25 березня 2004 року до Суду відповідно до статті 34 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (надалі – Конвенція) громадянкою Румунії пані С.Б. (S.B.) (надалі – заявниця). Голова Секції задовольнив прохання заявниці не розголошувати її ім'я (відповідно до пункту 3 правила 47 Регламенту Суду).

2. Заявницю, якій було надано правову допомогу, представляла пані А. Папук (А. Рарис), адвокат, що практикує в м. Бухарест. Уряд Румунії (надалі – Уряд) представляла його уповноважена, пані І. Камбреа (I. Cambrea) з Міністерства закордонних справ.

3. Заявниця скаржилася, що їй не було надано можливості встановити упродовж розумного строку, чи було надане їй стоматологічне лікування лікарською необережністю, і отримати належне відшкодування.

4. 7 липня 2011 року про заяву було повідомлено Уряд.

ФАКТИ

I. ОБСТАВИНИ СПРАВИ

5. Заявниця народилася у 1952 році і проживає в м. Бухарест.

A. Стоматологічне лікування

6. У серпні 2001 року заявниця почала ходити на прийом до стоматологічного кабінету лікаря А.Д. (A.D.) для того, щоб поставити зубні мости. Лікування включало роботу над приблизно двадцятьма зубами, на які треба було поставити зубні мости і коронки та сточити сусідні зуби.

7. Лікування розпочалося у вересні 2001 року. Коли перша частина мостоподібних зубних протезів була готова, заявниця помітила, що їх було погано підігнано. Лікар-стоматолог сказав їй, що вона все одно може ними користуватися, щоб їсти, і що він усуне цю проблему. Коли була готова друга частина мостоподібних зубних протезів, вона знову помітила, що не може закрити рота і що коли вона пробує їсти, то відчуває сильний біль. Зубні мости були поставлені тимчасово, і було погоджено, що вони будуть закріплені

постійно пізніше, після того, як вони будуть додатково підігнані. Проте, коли заявниця носила ці зубні мости, вона відчувала біль в яснах. У наступні дні вона кілька разів ходила до стоматологічного кабінету, щоб підігнати зубні мости, але лікар-стоматолог сказав їй, що вони – ідеальні і єдине, що залишилося зробити, - це закріпити їх постійно, і це незважаючи на те, що вона показала йому, що не може закрити рота і що її ясна кровоточать.

8. Заявниця стверджувала, що кілька разів до кінця січня 2002 року вона намагалася записатися на повторний прийом до лікаря А.Д., але безрезультатно. В цей період стан її здоров'я погіршився, але у неї не було грошей, щоб заплатити за подальше стоматологічне лікування.

9. 30 січня 2002 року стоматолог видав їй гарантійний сертифікат на виконані ним стоматологічні роботи і забрав зубні мости, щоб підігнати їх. Заявниця отримала їх назад лише через півтора місяця, причому їх зовсім не було підігнано.

10. Вона наполягала на тому, що не могла користуватися цими мостоподібними протезами, не могла їсти, коли їх носила, що через них почали боліти ясна і почалося запалення ясен.

В. Прохання про надання висновку медичної експертизи

11. У скарзі від 18 липня 2002 року, яку було подано до Міністерства охорони здоров'я, заявниця попросила про проходження медичної експертизи, щоб встановити, чи можна було користуватися такими мостоподібними протезами, як сильно вони вплинули на її зуби і як довго вона могла носити поставлені тимчасово мости, щоб вони не пошкодили її зуби та ясна і не завдали непоправних проблем з її артикуляцією.

12. 6 серпня 2002 року їй було повідомлено, що її скаргу розглядатиме Коледж лікарів м. Бухарест.

13. Наприкінці листопада 2002 року вона звернулася за консультацією до іншого стоматолога, лікаря А.Б. (А.В.). За словами заявниці, їй було повідомлено, що мостоподібні протези були неправильно виготовлені і, зважаючи на всі проблеми, яких вони їй завдали (запалення ясен, порізи, біль), не рекомендувалося закріплювати ці протези постійно.

14. Через кілька днів їй запропонували пройти медичну експертизу під наглядом експертної комісії при стоматологічному факультеті.

15. Повторну експертизу було проведено 8 жовтня 2002 року. За словами заявниці, їй сказали, що немає жодної потреби проводити надто ретельну експертизу, адже і так ясно, що такі зубні мости носити не можна.

16. У листі від 14 січня 2003 року, направленому на адресу Коледжу лікарів м. Бухарест, вона попросила повідомити їй результати експертизи у висновку медичної експертизи. Того самого дня Коледж лікарів м. Бухарест надіслав їй відповідь, у якій повідомив, що результати проведеної в Коледжі медичної експертизи були призначені для внутрішнього користування дисциплінарною комісією Коледжу лікарів. Якщо вона хоче отримати висновок експертизи, то повинна звернутися до Національного інституту судово-медичної експертизи (надалі – Інститут).

17. Вона звернулася до Інституту, але їй повідомили, що висновок медичної експертизи може бути видано лише у зв'язку із судовим провадженням.

С. Скарга про порушення кримінальної справи проти лікаря А.Д.

18. 10 березня 2003 року заявниця подала скаргу про порушення кримінальної справи і попросила віддати розпорядження про видачу висновку медичної експертизи для встановлення факту допущення лікарської необережності. У цій скарзі вона заявила вимоги про відшкодування оплаченої нею вартості ненаданої частини послуг зі стоматологічного лікування, яку їй не повернули, а також про компенсацію моральної шкоди, якої їй було завдано внаслідок страждань та проблем зі здоров'ям, що виникли в неї внаслідок такого лікування. Її заяву було зареєстровано відповідним поліцейським управлінням 9 травня 2003 року.

19. У листі від 11 серпня 2003 року поліцейське управління звернулося до Інституту з запитом про видачу висновку медичної експертизи для встановлення того, чи справді стоматологічні роботи, виконані лікарем А.Д., завдали шкоди, внаслідок якої заявниця потребувала медичного лікування.

20. Отримавши прохання заявниці не проводити медичну експертизу в Університеті м. Бухарест, де викладав лікар А.Д., Інститут звернувся із запитом про проведення медичної експертизи стану здоров'я заявниці до стоматологічної лікарні м. Ясі.

21. Стоматологічна лікарня м. Ясі надала свій висновок 4 вересня 2003 року після проведення медичної експертизи. Заявниця забрала висновок і передала його до Інституту, який 4 грудня 2003 року видав висновок судово-медичної експертизи.

Він містив такі результати:

«Після обстеження С.Б. (S.B.) та ознайомлення з медичними документами встановлено, що у вересні 2001 року вона проходила лікування, яке включало встановлення великої кількості зубних мостів і коронок. Виявилось, що лікування було проведено неправильно і неналежним чином. Спроба носити зубні мости і подальша їх відсутність призвели до ускладнень і функціональних розладів (стертість зубів, хронічний крайовий пародонтит), що виникли на великій ділянці у складній формі внаслідок носіння мостоподібних зубних протезів, які в даний час неправильно підігнані до пришийкової та осьової (аксіальної) частини міжзубних поверхонь.

...

Ми наголошуємо, що її поточний стан здоров'я не є цілковито виною лікаря, який виконав роботу, але і наслідком того, що вона не отримувала стоматологічного лікування в період з вересня 2001 року по серпень 2003 року, тобто в період посилення функціональних розладів, перелічених вище, оскільки зубні мости були неправильно підігнані до пришийкової та осьової (аксіальної) частини [міжзубних поверхонь].

Для того, щоб виправити лікарську помилку і поставити правильні зубні мости, за оцінками, пані С.Б. доведеться пройти лікування приблизно протягом тридцяти – тридцяти п'яти днів...».

22. Заявниця спробувала отримати копію цього висновку, але їй відповіли, що вона може отримати такий висновок, тільки коли справу буде передано до суду. Зрештою вона отримала копію цього висновку у слідчого 12 жовтня 2004 року.

23. Заявниця оскаржила зазначені у цьому експертному висновку результати, заявивши, що у ньому було применшено негативні наслідки, встановлені у експертному висновку стоматологічної лікарні м. Ясі після проведення її обстеження у цій лікарні. Вона також поскаржилася, що не мала можливості передати ці висновки на розгляд медичної комісії.

24. 23 вересня 2004 року прокурором при районному суді м. Бухарест було розпочато кримінальне розслідування проти лікаря А.Д. за обвинуваченням у заподіянні тілесних ушкоджень, за які статтею 181 Кримінального кодексу у редакції, чинній на час розгляду справи, була передбачена кримінальна відповідальність.

25. 29 січня 2005 року той самий прокурор припинив кримінальне розслідування, обґрунтувавши своє рішення тим, що до погіршення стану здоров'я заявниці призвело те,

що вона не пішла на прийом до стоматологічного кабінету лікаря А.Д., щоб закріпити зубні мости постійно.

26. Про це рішення заявницю було повідомлено 8 травня 2008 року.

27. Заявниця подала скаргу на це рішення. Скаргу було задоволено рішенням прокурора від 23 травня 2008 року. Прокурор постановив, що розслідування справи проводилося за ознаками вчинення злочину за статтею 184 Кримінального кодексу (неумисне заподіяння тілесних ушкоджень), тоді як рішення про припинення провадження стосувалося злочину, відповідальність за який передбачена статтею 181 Кримінального кодексу (заподіяння тілесних ушкоджень).

28. Справу було повернено до прокурора.

29. Рішенням від 27 травня 2008 року прокурор припинив кримінальне розслідування проти лікаря А.Д., обґрунтовуючи своє рішення тим, що заявниця не подала скаргу про порушення кримінальної справи проти лікаря А.Д. у двомісячний строк, встановлений Кримінальним кодексом. Кримінальна справа за фактом неумисного заподіяння тілесних ушкоджень могла бути розпочата лише за наявності попередньої заяви потерпілої, яку вона мала подати у двомісячний строк від дати, коли їй стала відома особа винного. Оскільки заявниця знала ім'я лікаря, який надавав їй стоматологічні послуги, з серпня/вересня 2001 року, але подала свою скаргу до прокурора лише 9 травня 2003 року, виходило, що вона подала свою скаргу із запізненням. Це рішення було підтримано старшим прокурором 20 серпня 2008 року.

30. Рішенням від 21 листопада 2008 року Районний суд м. Бухарест відмовив у задоволенні поданої заявницею заяви про судовий перегляд цих рішень.

31. Своїм остаточним рішенням від 3 лютого 2009 року окружний суд м. Бухарест задовольнив пізніше подану заявницею апеляційну скаргу, постановивши, що прокурор і районний суд неправильно оцінили наявні докази. Окружний суд зазначив, що кримінальне розслідування не було проведено упродовж розумного строку. Він далі встановив, що наявних у матеріалах справи доказів було достатньо для підтвердження заяви про те, що лікар А.Д. скоїв діяння, відповідальність за яке передбачена пунктами 2 та 4 статті 184 Кримінального кодексу, а саме – злочин, щодо якого прокурором може бути автоматично розпочате кримінальне розслідування. Окружний суд звернув увагу на результати медичної експертизи, зазначені в експертному висновку, стосовно ускладнень, яких було завдано зубними мостами. Тому він вважав, що ці ускладнення (те, що було розкришено кістку, на якій тримався зуб) прирівнювалися до стійкої втрати працездатності.

32. Окружний суд передав справу до першого дільничного районного суду м. Бухарест, проінструктувавши його розглянути цю справу за ознаками складу злочину, передбаченого пунктами 2 та 4 статті 184 Кримінального кодексу.

33. Окружний суд звернувся до Інституту із запитом про видачу повторного експертного висновку. Цей висновок не міг бути наданий в основному через те, що всю медичну документацію з консультативного кабінету лікаря А.Д., яка складалася з медичних карт, рентгенівських знімків, зліпків зубів тощо, неможливо було знайти. Заявниця відмовилася проходити повторно медичну експертизу на тій підставі, що повторний висновок повинен був ґрунтуватися не лише на її обстеженні, що було проведено у 2010 році, а й на документах, що містилися в історії її хвороби.

34. У своєму рішенні від 8 березня 2011 року окружний суд встановив, з одного боку, що сплив строк позовної давності. З іншого боку, розглядаючи справу по суті, він виправдав відповідача на тій підставі, що експертний висновок 2003 року, в якому було зазначено, що «подальша поведінка потерпілої, яка вирішила проігнорувати рекомендації відповідача, відмовилася завершити лікування, зокрема встановити зубні протези

постійно, і носила їх лише, коли їла, як вона особисто заявила перед судом, і не підтримувала належну гігієну ротової порожнини, як підкреслено в експертному висновку, ... призвело до ускладнень, у яких винна сама потерпіла, а не відповідач».

35. Заявниця подала апеляцію з питань права до Апеляційного суду м. Бухарест. Вона вимагала перекваліфікувати обвинувачення зі статті 184 (ненавмисне заподіяння тілесних ушкоджень) на статтю 182 (умисне заподіяння тілесних ушкоджень) Кримінального кодексу.

36. Рішенням від 4 жовтня 2011 року Апеляційний суд м. Бухарест відмовив у задоволенні поданої заявницею апеляції з питань права. Він, зокрема, постановив, що додаткові докази, надати які просила заявниця, такі як договір, замовлення та рахунок на оплату робіт із виготовлення зубних мостів, а також рентгенівські знімки, не мали відношення до справи. Суд також постановив, що між лікуванням та ушкодженнями, які отримала заявниця, не існувало жодного причинно-наслідкового зв'язку, і ці ушкодження виникли винятково через її поведінку, тобто ігнорування рекомендацій лікаря.

II. ВІДПОВІДНЕ НАЦІОНАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО

37. У рішенні по справі «Еудженія Лазер проти Румунії» (*Eugenia Lazăr v. Romania*), № 32146/05, пп. 41-54, рішення від 16 лютого 2010 року детально описані відповідна національна прецедентна практика та практика видачі висновків медичної експертизи, компетентні органи влади, наділені правом видавати такі висновки, та законодавство щодо цивільно-правової відповідальності медичних працівників.

38. Процесуальні правила складання експертних висновків та інших висновків судово-медичної експертизи (затверджені Спільним наказом Міністерства юстиції та Міністерства охорони здоров'я і сім'ї та опубліковані в «Офіційному віснику» 19 вересня 2000 року) передбачають, що висновки медичної експертизи можуть бути видані на запит приватних осіб в обмеженій кількості випадків (наприклад, у разі вчинення злочинів сексуального характеру, на запит про встановлення здатності особи виконувати специфічні трудові обов'язки або на запит про засвідчення нещодавно одержаних травматичних ушкоджень та будь-якого подальшого погіршення здоров'я або поганого стану здоров'я, спричиненого такими ушкодженнями).

39. Законом № 75/1995, чинним на час розгляду справи, було передбачено, що висновки дисциплінарної комісії про результати розслідування, проведеного Коледжем лікарів, мали бути доведені до відома Міністерства охорони здоров'я та роботодавця відповідного лікаря.

40. Чинними Правилами роботи дисциплінарних комісій, прийнятими Національною радою Коледжу лікарів 30 вересня 2005 року, передбачено, що будь-яку особу, яка подає скаргу про порушення кримінальної справи, має бути поінформовано про рішення дисциплінарної комісії.

41. Статтею 181 Кримінального кодексу Румунії в редакції, чинній на час розгляду справи, передбачено, що кримінальне провадження може бути розпочате на підставі заяви потерпілого, який зазнав тілесних ушкоджень, що потребують лікування впродовж періоду тривалістю до шістдесяти днів.

42. Пунктом 2 статті 184 цього Кодексу встановлено кримінальну відповідальність за заподіяння тілесних ушкоджень через необережність, що призвело до стійкої втрати працездатності або психічної хвороби, або каліцтва, тоді як пунктом 4 тієї ж статті встановлено кримінальну відповідальність за неумисне заподіяння тілесних ушкоджень внаслідок порушення вимог законодавства або вимог щодо запобіжних заходів, що мають

бути вжиті лікарями при виконанні професійних обов'язків. У таких випадках кримінальне провадження також може бути автоматично розпочате прокурором.

ПРАВО

II. СТВЕРДЖУВАНЕ ПОРУШЕННЯ СТАТТІ 8 КОНВЕНЦІЇ

43. Посилаючись на пункт 1 статті 6 Конвенції, заявниця подала скаргу щодо позитивних зобов'язань органів влади забезпечити наявність ефективної системи, яка б дозволяла потерпілим від стверджуваної лікарської необережності встановлювати відповідальність лікарів та вживати належних юридичних заходів для отримання відшкодування. Її скарга, зокрема, стосувалася різних аспектів норм, що врегульовують питання видачі висновків медичної експертизи: (i) відсутність доступу до результатів медичної експертизи, що проводилася Коледжем лікарів м. Бухарест; (ii) необґрунтована затримка в отриманні висновку медичної експертизи від компетентного органу судово-медичної експертизи; (iii) відсутність можливості отримати такий висновок без подання скарги про порушення цивільної або кримінальної справи; (iv) та відсутність можливості оскаржити результати, зазначені у наданому Інститутом висновку медичної експертизи. Заявниця також заявила, що жоден з органів, до яких вона зверталася, не задовольнив упродовж розумного строку її скаргу про порушення справи проти лікаря А.Д., незважаючи на той факт, що це питання мало нагальний характер у зв'язку зі станом її здоров'я і що затримка з розглядом її заяви тільки погіршила стан її здоров'я.

44. Суд у силу своєї високої юрисдикції є компетентним надавати в законі характеристики фактам у справах і вправі приймати рішення про розгляд скарг, які були подані до нього за іншою статтею, аніж та, на яку послалася заявниця (див. рішення у справі «*Guerra та інші проти Італії*» (*Guerra and Others v. Italy*), п. 44, *Reports of Judgments and Decisions* 1998-I, рішення від 19 лютого 1998 року). Тому він вивчатиме скарги за статтею 8 Конвенції (див. рішення у справі «*Прітті проти Сполученого Королівства*» (*Pretty v. the United Kingdom*), № 2346/02, пп. 61 та 63, ECHR 2002-III, та рішення у справі «*Кодарча проти Румунії*» (*Codarcea v. Romania*), № 31675/04, п. 101, рішення від 2 червня 2009 року), яка передбачає таке:

«1. Кожен має право на повагу до свого приватного і сімейного життя, до свого житла і кореспонденції.

2. Органи державної влади не можуть втручатись у здійснення цього права за винятком випадків, коли втручання здійснюється згідно із законом і є необхідним у демократичному суспільстві в інтересах національної та громадської безпеки чи економічного добробуту країни, для запобігання заворушенням чи злочинам, для захисту здоров'я чи моралі або для захисту прав і свобод інших осіб».

А. Прийнятність

1. Доводи сторін

45. Уряд висунув два заперечення у зв'язку зі скаргами щодо доступу до експертних висновків, що були підготовлені Коледжем лікарів м. Бухарест та Інститутом, відповідно.

46. Він стверджував, що скаргу щодо відмови Коледжу лікарів надати заявниці доступ до їхнього експертного висновку слід відхилити через те, що заявниця порушила

шестимісячний строк подання скарги. Уряд наполягав, що, незважаючи на те, що в листі від 14 січня 2003 року Коледж лікарів м. Бухарест повідомив заявницю про те, що вона не може отримати висновок експертизи, вона не оскаржила цю відмову ані до Національного коледжу лікарів, ані до національних судів. Вона знову заявила цю скаргу у своїй заяві, яку вона подала 25 березня 2004 року, тобто більше ніж через рік потому.

47. Стосовно скарги заявниці щодо стверджуваної затримки в наданні доступу до складеного Інститутом експертного висновку Уряд зауважив, що матеріали справи, що розглядалася в національних судах, не містили жодної вимоги заявниці про повідомлення їй змісту експертного висновку. Він також стверджував, що заява про затримку в наданні доступу до експертного висновку була абсолютно необґрунтованою. Уряд також додав, що у будь-якій справі, навіть якщо припустити, що поліцейське управління відмовило заявниці в наданні доступу до висновку, що не було доведено, заявниця могла звернутися до прокурора, який вів розслідування, з проханням повідомити їй зміст експертного висновку на підставі статей 216 та 275 Кримінально-процесуального кодексу.

48. Заявниця стверджувала, що відповідно до закону, чинного на час розгляду справи, а саме Закону № 74/1995, вона не могла оскаржити відмову Коледжу лікарів м. Бухарест надати їй доступ до складеного ними висновку. Однак вона не припинила діяти і в травні 2003 року звернулася до органів кримінального слідства з проханням видати наказ про складання висновку судово-медичної експертизи.

49. Заявниця оскаржила твердження Уряду про те, що вона не зверталася до Інституту з проханням про повідомлення їй змісту експертного висновку.

2. Оцінка Суду

50. По-перше, Суд вважає, що скарги заявниці щодо того, що вона не мала доступу до експертного висновку Коледжу лікарів м. Бухарест та щодо стверджуваної затримки в наданні їй доступу до складеного Інститутом експертного висновку, слід розглядати не окремо, а у складі скарги заявниці стосовно позитивного обов'язку органів влади забезпечити наявність ефективної системи, яка б дозволяла потерпілим від стверджуваної медичної необережності встановлювати відповідальність лікарів.

51. Стосовно доводів Уряду про те, що заявниця порушила шестимісячний строк подання скарги на відсутність доступу до медичного висновку, складеного Коледжем лікарів м. Бухарест, Суд зазначає, що заявниця не припиняла діяти після отримання листа від 14 січня 2003 року і що вона виконала все, що було рекомендовано національними органами влади. У цьому контексті вона звернулася до Інституту з проханням надати їй копію медичного висновку і пізніше подала скаргу про порушення кримінальної справи проти лікаря (див. пункти 17 та 18).

52. Зважаючи на вищезазначене, Суд відхиляє заперечення Уряду. Суд також зазначає, що скарги заявниці не є явно необґрунтованими у значенні підпункту (а) пункту 3 статті 35 Конвенції. Вони також не є неприйнятними в силу дії будь-яких інших причин. Відповідно, вони мають бути визнані прийнятними.

В. Суть

1. Доводи сторін

(а) Доводи заявниці

53. Заявниця поскаржилася, що їй було відмовлено в доступі до результатів медичної експертизи, яка була проведена Коледжем лікарів м. Бухарест, навіть незважаючи на те, що експертизу було проведено після подання нею вимоги про оцінку виконаних

стоматологічних робіт з метою визначення того, чи було допущено лікарську необережність.

54. Заявниця стверджувала, що у справах про стверджувану лікарську необережність неможливо отримати висновок медичної експертизи, не подавши спершу скаргу про порушення цивільної або кримінальної справи. Незважаючи на це, вона вважала, що, перш ніж подавати скаргу, важливо отримати висновок медичної експертизи, в якому може бути зазначено, чи мала місце лікарська необережність. Виходячи з результатів, зазначених в експертному висновку, пацієнт міг вирішувати, чи порушувати йому судову справу проти відповідного лікаря.

55. Стосовно її відмови пройти повторну експертизу в Інституті на вимогу першого дільничного районного суду м. Бухарест заявниця стверджувала, що такий висновок повинен бути складений на основі медичної документації, що велася лікарем А.Д., а не лише на основі обстеження стану її здоров'я у 2010 році.

56. Вона далі заявила, що рішення першого дільничного районного суду м. Бухарест від 8 березня 2011 року ґрунтувалося на висновках слідчих органів, які врахували лише доводи, надані лікарем А.Д., і не звернули жодної уваги на висновки окружного суду м. Бухарест, викладені в його рішенні від 3 лютого 2009 року, в якому було зазначено на основі медичного висновку, складеного у 2003 році, що неналежне виконання лікарем А.Д. стоматологічних робіт на замовлення заявниці призвело до стійкої втрати працездатності.

57. Вона не погодилася з висновками, що містилися в останньому рішенні, відповідно до якого вона сама була відповідальна за погіршення стану її здоров'я в період з листопада 2001 року по серпень 2003 року. Вона наголосила на тому, що в цей період не припиняла діяти, неодноразово зверталася до лікаря А.Д. з проханням виправити допущені ним помилки і подавала запити до Міністерства охорони здоров'я, а пізніше – до судових органів про видачу наказу про надання експертного висновку. Вона наполягала на складанні повторного експертного висновку на основі медичної документації, що зберігалася в консультативному кабінеті лікаря А.Д.

58. Заявниця дійшла висновку, що внаслідок надмірної тривалості судового провадження проти лікаря А.Д. сплив строк позовної давності.

(b) Доводи Уряду

59. Уряд визнав, що і справді було прикро, що Коледж лікарів м. Бухарест вирішив не надавати заявниці доступу до складеного ним експертного висновку.

60. Стосовно відсутності у заявниці можливості оскаржити результати, зазначені в експертному висновку в рамках встановлення відповідальності медичного працівника, Уряд заявив, що дану справу не можна порівнювати зі справою *«Еудженія Лазер проти Румунії» (Eugenia Lazăr v. Romania)*. У справі, що зараз розглядається Судом, скарги заявниці стосувалися тлумачення експертного висновку судами (типова скарга для суду четвертої інстанції), а не фактичного змісту такого висновку.

61. Уряд зауважив, що відповідно до експертного висновку 2003 року причиною ушкоджень, яких зазнала заявниця, було те, що вона наполягла, щоб носити протези приблизно впродовж двох років, незважаючи на те, що вони були погано підігнані, а також те, що вона не дотримувалася правил гігієни ротової порожнини.

62. Уряд зазначив, що заявниця мала у своєму розпорядженні засоби юридичного захисту за нормами як цивільного, так і кримінального права, щоб притягти лікаря А.Д. до відповідальності.

63. Уряд також зазначив, що різні рішення про скасування рішень судів нижчих інстанцій та передачу справи заявниці на новий розгляд було прийнято у зв'язку з тим, що

того вимагала встановлена процедура, а не через наявність у судових органів сумнівів щодо того, що саме сталося із заявницею.

64. Уряд дійшов висновку, що з вищезазначених підстав державу не можна притягти до відповідальності за статтею 8 Конвенції.

2. Оцінка Суду

(a) Загальні принципи

65. Суд зазначає, що він раніше вже постановляв, що фізична та психологічна цілісність людини, її участь у виборі медичних послуг, які надаватимуться, згода на ці послуги, а також доступ до інформації для надання їй можливості оцінити ризики для здоров'я, яким вона піддається, підпадають під дію статті 8 Конвенції (див. рішення у справі «Тросельє проти Франції» (*Trocellier v. France*) (dec.), № 75725/01, рішення стосовно прийнятності від 5 жовтня 2006 року).

66. Навіть незважаючи на те, що скарга заявниці стосується приватного лікаря, а не державного працівника, Суд повторює, що договірні сторони мають позитивний обов'язок підтримувати чинність і застосовувати на практиці належну законодавчу базу, яка б надавала потерпілому можливість встановити відповідальність лікаря та отримати належне відшкодування в рамках цивільного провадження у відповідних справах, таке як рішення про присудження відшкодування шкоди (див. рішення у згаданій вище справі «Кодарча проти Румунії» (*Codarcea v. Romania*), п. 103; для порівняння стосовно позитивного обов'язку за статтею 2 Конвенції див. справу «Колак і Цакірідіс проти Німеччини» (*Colak and Tsakiridis v. Germany*), №№ 77144/01 та 35493/05, п. 30, рішення від 5 березня 2009 року, та справу «Кальвеллі та Чігліо проти Італії» (*Calvelli and Ciglio v. Italy*) [Велика Палата], № 32967/96, п. 51, ECHR 2002-I).

(b) Застосування цих принципів до даної справи

67. У цій справі Суд зазначає, що рішенням окружного суду м. Бухарест (див. пункт 31 вище) було встановлено, що тілесні ушкодження, яких, за словами заявниці, їй було завдано стоматологічним лікуванням, проведеним лікарем А.Д., прирівнювалися до стійкої втрати працездатності. Отже, можна зробити висновок, що ця справа пов'язана з серйозним втручанням у право на фізичну цілісність.

68. Скарга заявниці стосується необережності приватного лікаря, яку він допустив при виконанні своїх професійних обов'язків, а також неналежної реакції з боку органів влади. Тому було приведено в дію позитивний обов'язок держави.

69. Вивчаючи питання про те, чи виконувала договірна сторона свої позитивні зобов'язання, що випливають зі статті 8 і пов'язані з лікарською необережністю, Суд намагався встановити, чи мала потерпіла доступ до провадження, що допускало існування відповідальності лікаря або дозволяло встановити ті факти, які необхідно було встановити.

70. Суд зазначає, що він вже виявив деякі недоліки у законодавчій базі Румунії, якою регулюються питання надання висновків медичної експертизи, у справі «Еудженія Лазер проти Румунії» (*Eugenia Lazăr v. Romania*) (що згадана вище, пп. 80, 84 та 85). До таких недоліків належав доступ до висновку медичної експертизи та своєчасність його надання, а також можливість оскарження результатів, зазначених у цьому висновку. Беручи до уваги раніше прийняте Судом рішення про те, які принципи, що стосуються позитивних зобов'язань договірних сторін за статтею 2, рівною мірою поширюються на серйозне втручання у право на фізичну цілісність, що входить до сфери дії статті 8 Конвенції (див. згадану вище справу «Кодарча проти Румунії» (*Codarcea v. Romania*), п. 103), Суд вважає,

що висновки, які були зроблені у справі «Еудженія Лазер проти Румунії» (*Eugenia Lazăr v. Romania*) рівною мірою застосовуються до даної справи в аспекті ефективності законодавчої та інституційної бази, пов'язаної з висновками медичної експертизи.

71. У цій справі відсутність доступу до результатів медичного обстеження, зазначених у експертних висновках, що були підготовлені Коледжем лікарів та Інститутом (до жовтня 2004 року в цьому останньому випадку), говорить про те, що заявниця могла бути позбавлена доступу до ефективного засобу юридичного захисту, який би дав їй можливість встановити, чи була вона потерпілою від злочинної необережності лікаря, та отримати належне відшкодування шкоди.

72. Стосовно відсутності у заявниці можливості отримати висновок медичної експертизи без подання скарги про порушення кримінальної або цивільної справи Суд зазначає, що Процесуальні правила Румунії щодо складання експертних висновків та інших висновків судово-медичної експертизи (затверджені спільним наказом Міністерства юстиції та Міністерства охорони здоров'я і сім'ї та опубліковані в «Офіційному віснику» 19 вересня 2000 року) передбачають, що висновки медичної експертизи можуть надаватися на вимогу приватних осіб в обмеженій категорії випадків (наприклад, у разі вчинення злочинів сексуального характеру, на запит про встановлення здатності особи виконувати специфічні трудові обов'язки або на запит про засвідчення нещодавно одержаних травматичних ушкоджень та будь-якого подальшого погіршення здоров'я, або поганого стану здоров'я, спричиненого такими ушкодженнями) (див. пункт 83 вище). Отже, виходить, що в ситуаціях, подібних до цієї справи, жодного висновку медичної експертизи не могло бути надано на вимогу приватної особи, окрім випадків, коли надання такого висновку вимагають слідчі або судові органи.

73. Суд зазначає, що в силу цього положення та зважаючи на те, що хоча і було проведено медичну експертизу стану здоров'я заявниці медичною комісією Коледжу лікарів, вона не могла отримати копію результатів такої експертизи, отже, заявниці було відмовлено в її праві за статтею 8 Конвенції на отримання упродовж розумного строку висновку медичної експертизи, в якому могло бути встановлено, чи мала місце у даній справі лікарська необережність з медичної точки зору у зв'язку зі стоматологічним лікуванням, яке було проведено лікарем А.Д. (див. справу «К.Х. та інші проти Словаччини» (*K.H. and Others v. Slovakia*), № 32881/04, п. 58, ECHR 2009).

74. Важливість своєчасного отримання висновку медичної експертизи також підтверджується тим, що результати, зазначені в цьому висновку, можуть відігравати вирішальну роль при встановленні належної правової кваліфікації дій, вчинених лікарем, а отже, при встановленні прийнятності будь-якої скарги на лікаря. Це питання набуває ще більшої ваги в контексті законодавства Румунії і відповідної практики, оскільки Суд визначив, що відповідальність на момент розгляду справи може виникати лише у справах щодо лікарської необережності (див. згадану вище справу «Еудженія Лазер проти Румунії» (*Eugenia Lazăr v. Romania*), пп. 52-54 та 90).

75. Суд не вважає безпідставним аргумент заявниці про те, що перш ніж розпочинати довготривалий і витратний судовий процес пацієнту потрібно мати доступ до надійного та своєчасного висновку медичної експертизи, в якому може бути зазначено, чи було допущено лікарську необережність. Виходячи з результатів обстеження, зазначених у такому висновку, можна приймати рішення про те, чи необхідно порушувати такий судовий процес та/або можна визначити засіб юридичного захисту, який вважатиметься таким, що найкраще відповідає цій справі.

76. Суд далі з'ясовуватиме, чи було достатньо доступних заявниці засобів юридичного захисту для того, щоб присудити їй відшкодування шкоди, якої вона зазнала внаслідок медичних процедур.

77. Суд зазначає, що у цій справі заявниця додала цивільну скаргу до скарги про порушення кримінальної справи проти лікаря-стоматолога (див. пункт 18 вище). Теоретично, принаймні в кінці такого провадження, заявниця могла б отримати оцінку та відшкодування завданої їй шкоди (див. справу «*Csoma проти Румунії*» (*Csoma v. Romania*), № 8759/05, п. 54, рішення від 15 січня 2013 року). Тому цей засіб юридичного захисту був належним у цій справі, і тому Суд вивчатиме питання щодо того, яким чином проводилося розслідування.

78. Суд зауважує, що перший дільничний районний суд м. Бухарест постановив у своєму рішенні від 8 березня 2011 року, яке було підтримано окружним судом м. Бухарест у його рішенні від 4 жовтня 2011 року, що лікарем-стоматологом не було допущено лікарської необережності. Районний суд дійшов висновку, що стан здоров'я заявниці був результатом її власної необережності, оскільки вона відмовилася від того, щоб неякісні зубні протези були встановлені постійно. При цьому Суд зазначає, що ці висновки не узгоджуються з результатами обстеження, що були зазначені в експертному висновку, наданому 4 грудня 2003 року, який містив рекомендації щодо необхідності зняти зубні протези, оскільки стоматологічні роботи були виконані лікарем А.Д. неправильно і неналежним чином (див. пункт 21 вище). Суд далі зазначає, що той самий суд відмовив в задоволенні цивільної скарги, яку було подано в межах кримінального провадження, постановивши, що у цій справі не дотримано умови, необхідні для порушення провадження за фактом виникнення цивільно-правової деліктної відповідальності.

79. Крім того, Суд вважає, що для цієї справи має значення те, що заявниця не припиняла діяти і не переслідувала єдину мету – притягти лікаря-стоматолога до кримінальної відповідальності (див. для порівняння рішення у справі «*Stihi-Boos проти Румунії*» (*Stihi-Boos v. Romania*) (dec.), № 7823/06, пп. 51 та 65). Вона звернулася з вимогами до Міністерства охорони здоров'я та Коледжу лікарів м. Бухарест і подала цивільний позов у межах кримінального провадження. Проте жоден зі згаданих органів не задовольнив її вимоги.

80. Нарешті, судове провадження, порушене заявницею проти лікаря А.Д., тривало понад вісім років. Скарги про порушення кримінального та цивільного провадження, що були подані заявницею, стосувалися нагального питання, пов'язаного зі станом її здоров'я, і внаслідок затримки з розглядом її скарг стан здоров'я заявниці погіршився.

81. Зазначених вище доводів достатньо для того, щоб Суд міг зробити висновок, що заявниця постраждала від порушення її права на повагу до її приватного життя. Крім того, система, що діяла в той час, яким датуються обставини цієї справи, завадила заявниці отримати відшкодування у зв'язку з таким порушенням. Тому держава-відповідач не виконала свої позитивні зобов'язання за статтею 8 Конвенції.

82. Враховуючи викладені вище обставини, Суд дійшов висновку, що мало місце порушення статті 8 Конвенції.

II. СТВЕРДЖУВАНЕ ПОРУШЕННЯ ПУНКТУ 1 СТАТТІ 6 КОНВЕНЦІЇ

83. Заявниця скаржилася на надмірну тривалість провадження, яке було порушено нею проти лікаря А.Д. Вона послалася на пункт 1 статті 6 Конвенції, яким передбачено таке:

«Кожен має право на ... розгляд його справи упродовж розумного строку ... судом, який вирішить спір щодо його прав та обов'язків цивільного характеру...».

84. Заявниця стверджувала, що її скарги на лікаря А.Д. не було задоволено упродовж розумного строку. Вона не погодилася з доводами Уряду про те, що період з 29 січня 2005 року по 7 травня 2008 року слід виключити із загальної тривалості провадження. Вона

заявила, що прокурор був зобов'язаний повідомити її про прийняте ним рішення відмовити в задоволенні її скарг щодо порушення кримінального та цивільного проваджень.

85. Уряд заявив, що період з 29 січня 2005 року по 7 травня 2008 року слід виключити із загальної тривалості провадження, оскільки в цей період заявниця не проявляла жодної зацікавленості у справі. Тому Уряд дійшов висновку, що провадження тривало п'ять років і три місяці, включаючи початкове розслідування і подальший розгляд справи у судах двох інстанцій. Уряд далі заявив, що своєю поведінкою заявниця сприяла такій тривалості судового провадження.

86. Суд зазначає, що ця скарга пов'язана зі скаргою, що розглядалася вище, і тому повинна також бути оголошена прийнятною.

87. Враховуючи зазначені вище висновки Суду за статтею 8, Суд вважає, що немає необхідності вивчати питання про те, чи мало місце в цій справі порушення пункту 1 статті 6 Конвенції.

III. ІНШІ СТВЕРДЖУВАНІ ПОРУШЕННЯ КОНВЕНЦІЇ

88. Нарешті, заявниця поскаржилася на те, що Коледж лікарів не порекомендував їй лікаря-стоматолога, який зміг би належним чином усунути її проблеми із зубами, і на те, що їй довелося самостійно оплатити подальше стоматологічне лікування.

89. Проте, враховуючи всі наявні матеріали справи та настільки, наскільки питання, на які скаржилася заявниця, охоплюються його компетенцією, Суд робить висновок, що ці скарги не розкривають жодних ознак порушення прав та свобод, що передбачені Конвенцією чи протоколами до неї.

90. Таким чином, ця частина заяви є явно необґрунтованою і повинна бути відхилена відповідно до підпункту (а) пункту 3 та пункту 4 статті 35 Конвенції.

IV. ЗАСТОСОВУВАННЯ СТАТТІ 41 КОНВЕНЦІЇ

91. Стаття 41 Конвенції передбачає:

«Якщо Суд визнає факт порушення Конвенції або протоколів до неї і якщо внутрішнє право відповідної Високої Договірної Сторони передбачає лише часткове відшкодування, Суд, у разі необхідності, надає потерпілій стороні справедливу сатисфакцію».

А. Шкода

92. Заявниця вимагала відшкодування 120 000 євро матеріальної шкоди, що відповідало сумі витрат на стоматологічні процедури, які їй потрібно буде пройти. Вона також вимагала компенсації 2 500 000 євро моральної шкоди.

93. Уряд заявив, що заявниця не надала жодних документів для обґрунтування її вимоги про відшкодування матеріальної шкоди. Він також наполягав на тому, що вимога заявниці мала спекулятивний характер і була абсолютно необґрунтованою. Тому Уряд просив Суд не ухвалювати жодної постанови про відшкодування матеріальної шкоди. Стосовно вимоги заявниці про компенсацію моральної шкоди Уряд попросив Суд ухвалити рішення у відповідності з його перевіреною прецедентною практикою.

94. Суд повторює, що рішення, в якому Суд визнає порушення, покладає на державу-відповідача правовий обов'язок покласти край порушенню і виправити наслідки таким чином, щоб, наскільки це можливо, поновити стан справ, який існував до такого порушення (див. справу «*Иттридис проти Греції*» (*Iatridis v. Greece*)) (щодо справедливої

сатисфакції) [Велика Палата], № 31107/96, п. 32, ECHR 2000-XI). Якщо один або кілька видів шкоди не можуть бути розраховані точно або якщо різницю між матеріальною і моральною шкодою встановити складно, Суд може прийняти рішення про оцінку шкоди в цілому (див. рішення у справі «Комінгерсоль С.А. проти Португалії» (*Comingersoll S.A. v. Portugal*) [Велика Палата], № 35382/97, п. 29, ECHR 2000-IV).

95. У даній справі Суд вважає розумним присудити заявниці суму в розмірі 25 000 євро на відшкодування всіх видів шкоди в цілому.

В. Судові витрати

96. Заявниця також вимагала 850 євро на відшкодування судових витрат, понесених нею у зв'язку з провадженням у національних судах та провадженням у Суді.

97. Уряд вважав, що заявниця не надала жодних документів на підтвердження її вимог.

98. Враховуючи прецедентну практик Суду, заявник має право на компенсацію судових витрат, лише якщо буде доведено, що такі витрати були необхідними і фактично понесеними, а їх розмір – обґрунтованим. У цій справі Суд, беручи до уваги наявну в нього інформацію та виходячи із зазначених вище критеріїв, вважає розумним присудити заявниці суму в розмірі 850 євро на відшкодування всіх видів судових витрат, понесених у зв'язку з провадженням у національних судах і провадженням у Суді.

С. Пеня

99. Суд вважає за доцільне нараховувати пеню, виходячи з розміру граничної кредитної ставки Європейського центрального банку, до якої має бути додано три відсоткові пункти.

НА ЦИХ ПІДСТАВАХ СУД ОДНОГОЛОСНО:

- 1. Оголошує** скарги за статтею 8 та пунктом 1 статті 6 щодо тривалості судового провадження прийнятними, а решту скарг у заяві – неприйнятними.
- 2. Постановляє**, що мало місце порушення статті 8 Конвенції.
- 3. Постановляє**, що немає необхідності розглядати окремо скаргу щодо тривалості провадження за пунктом 1 статті 6 Конвенції.
- 4. Постановляє**
 - (a) що протягом трьох місяців від дати, коли рішення стане остаточним відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції, держава-відповідач повинна виплатити заявниці перелічені нижче суми, що мають бути конвертовані в національну валюту держави-відповідача на дату здійснення платежу:
 - (i) 25 000 євро (двадцять п'ять тисяч євро) плюс будь-який податок, що може бути утриманий із цієї суми, на відшкодування всіх видів шкоди;
 - (ii) 850 євро (вісімсот п'ятдесят євро) плюс будь-який податок, що може бути утриманий із цієї суми, на відшкодування судових витрат;
 - (b) що після закінчення зазначеного тримісячного строку і до повного розрахунку на зазначені суми нараховуватиметься простий відсоток у розмірі граничної кредитної ставки Європейського центрального банку, що діятиме в цей період, плюс три відсоткові пункти.
- 5. Відхиляє** решту вимог заявниці щодо справедливої сатисфакції.

Вчинено англійською мовою і повідомлено в письмовій формі 23 вересня 2014 року відповідно до пунктів 2 та 3 правила 77 Регламенту Суду.

Маріалена Цірлі (Marialena Tsirli)
Заступник секретаря секції

Жозеп Касадеваль (Josep Casadevall)
Голова